

Хулд-гуулганă кӱдлмшиг ӱндснднь

кӱргдж ясрулхмн

Селанă эдл-аху ӱргджулх: ӱгх, ӱс, тос болн хӱ икӱр ӱсгх, торгън нооста хӱбнă ноосна гарц улм икдӱлдж, тер хамг элл-ахуннь кӱцл-тӱрн иргч ӱбрхн цӱн джил-мӱдин эргцд Америкн ориг кӱцлж давх—иим ик элдв ӱбрмӱд, эдӱ мет нань-чигн тн-м ик чинртӱ олн тӱрмӱд мана орн-нутгт хагългддж бӱанӱ Эн хамг тӱрмӱдиг берк кӱцмгӱ болгъхин эркд, селанӱ элл-ахун кӱдлӱчнр хоор-хоорндан соцдӱрлдӱ кедж, ик гидгӱр киндж кӱдлжӱцхӱнӱ. Тер селанӱ элл-ахун халхар кеджӱх элдв нигъуртӱ тӱрмӱ-диг никт сӱн чинртӱгӱяр кӱцӱгдхднь нӱкд-дӱнъгӱн кӱрг-гхин эркд кен-чигн кӱн бий-дӱн даалгъсн кергиг шундж ӱцӱх зӱвтӱ.

Тнигӱд авад хӱлӱхлӱ, мана танъгъчин болн Элст балгъсна хулд-гуулганӱ халхар кӱд-лджӱх улс тер деер келгдсн олна тӱрмӱдт ик гидгӱр нӱкд-дӱнъгӱн кӱргх мӱн. Болв танъгъчин болн балгъсна хулд-гуулганӱ бӱрдӱлгъс эн орн-нутгт ик чинртӱ тӱрмӱдт ӱндр ӱдр ямр кевӱр орлцдж бӱӱцхӱнӱ,—гигӱд авад сурх-ла—хӱрунь зӱвӱр гундлта. Учр югъгар гихлӱ—Элст балгъснд Горторг бӱрдӱддж бӱанӱ гиснӱс нааран кесг цаг ӱнъгрв. Райпотребсоюз хамг эд-тавран Горторгин гарт орулдж ӱглгънь дегд икӱр улдж бӱанӱ. Адгинь келӱд, бӱкл сар ӱлӱ хонгт шикр, хамг зер-земш ик тату-гартг, ховр болджана. Магазид болн ларекмӱд ӱмтиг эдлх-уухар муугъар тетгдж бӱанӱ. Хот уудг гермӱдин кӱдл-мштнь бас ик самгъа, дуту-дун-днь дала. Кӱдлмшчнр болн кӱд-лгч улс кӱдлмшӱн чилӱгӱд гартл, магазин нургълдж хааг-ддж одцхана, ӱдин хотин нег часин завсрт ӱмти хотан уудж тӱгсгдж гарч чадхш—кухньд кӱдлдг улснь дегд тонъкун, хот зӱбдг улснь йир хашнъ. ӱдин хотин завсрин хӱбн эрк-бин кӱдлмштӱн оратна бидн. Орӱн тавн часла босад—ӱснӱ чеерӱдт одад зогсхла, арвн хойр час кӱртл зогсна бидн—гигӱд олн ӱмти икӱр зовлнъ-шад, кӱфундвр кегъӱд, редакцд бичлдӱд, бийснь-чигн ирӱд келлдӱд бӱӱцхӱнӱ. Олна тиигх зӱв. Учр югъгар гихлӱ: ӱдр-ин ӱрӱлд ӱснӱ чеерӱдт зог-сад ӱдин хот уух болгъндан кӱдлмштӱн оратал, ӱдртӱн идх ӱдмг хулддж авхин тӱлӱ ӱнтӱ часмудан чеерӱдт геегъӱд бӱӱсн улс ягъдж тедн кӱдл-мшиннь зурагъан кӱцӱхмб? Тер ӱнтӱ цагмуд ӱнъгӱр ӱрӱд бӱӱдгиг ягъдж уурулхмб? Эн олн ӱмтнӱ тӱвджӱх хойр ик чинртӱ сурврт балгъсна болн танъгъчин хулд-гуулганӱ халх толгъалгч гардачир цаг тӱлд

уга хӱрӱгъинь ӱгх йоста. Зӱ-гӱр, ӱмӱн харссн—амн-ӱгин хӱрӱ кергтӱ биш. Шулуи болд-гар тер хамг дуту-дундиг уга кедж, олн-ӱмтиг аль-чигн эдл-уушарнь элвгӱр, шулу-гъар, тасрха угагъар тетгдг болхла—тер тиим хӱрӱ олна седклд тааста хӱрӱ болх зӱв-тӱ.

Элст балгъсна тосхлгънд кесг олн улс кӱдлдж бӱӱцхӱ-нӱ. Теднӱ ик-зунь ганц-бийтӱ, баахн улс—ӱдмгин, ӱснӱ аргъ хӱӱгъӱд йовдг сул кӱн теднд уга. Тедн хоор-хоорндан соц-дӱрлдӱ кегъӱд, бийдӱн даал-гъсн кергиг сӱанӱр шамддж кӱцӱхӱр икӱр шундж кӱдлдж бӱӱцхӱнӱ. Теднӱ идх ӱдмгинь, татх тӱмкинъ, тер мет аль-чигн кергтӱ хамгинь тасрха уга ӱрӱн болгън ӱбрнь авч оддж хулдг болгъх кергтӱ. Уух хотинь амтга-шимтӱгъяр, сӱӱ-нӱр кедг улсар келгдж, цаг ӱрӱл уга, хурдар тедниг хо-тинь эдлӱлдг болгъхмн.

Хальмг танъгъч—торгън но-оста хӱбни тохм ӱргджулгч та-нъгъч болтха гигӱд мана Ле-нинск ЦК манд ик кӱндтӱ даал-гъвр ӱгч орксн бӱанӱ. Тер пар-тин итгдж даалгъсн тӱриг эрк-биш кӱцӱхӱр гӱджрӱд, ӱдр-сӱбни кемджӱ тоолл уга, хӱбнӱ ард дахад, хвлун, ки-итн хойриг тегшднь ӱзӱд—альк-днь чигн данъдл уга ноол-ддж йовх хӱбчнрт керг-тӱ хамг юминь тасрха уга хулдг, авто-лавкс гаргъдж, тедниг хотин сӱн, хувцна ке, дулан хамгар тетгдг болх керг-тӱ. Зам кӱн залхугъар кӱд-лӱд, олн-ӱмт тетгджӱх элдв чинртӱ кӱдлмшт ӱнӱр шилтдж ӱс кӱдлӱд бӱӱхлӱ, тиим улсиг тер кӱдлмшт цааранднь бӱ-ӱлгъӱд керг уга. Хулдач улс хуурмгар кӱдлӱд бӱӱхлӱ тер улсиг—чик седклтӱ, даалгъсн кергиг киндж кӱцӱдг улсар сольх кергтӱ.

Мана танъгъчин болн Элст балгъсна хулд-гуулганӱ кӱд-лӱчнрт болн гардачнрт олна теджӱлин кӱдлмш коммунизм тосхагч советск олн келн-ӱмтнӱ бӱӱдл-джиргълд ямр ик чинртӱ тӱринь меддж, ӱс мед-дгтӱн, йилгъӱтӱ дора газрар кӱдлджӱх улстан тасрха уга цӱӱлгъврн кӱдлмш кегъӱд медӱлӱд, хулд-гуулганӱ керг-ин дуту-дундинь уга кегъӱд, хаджгъринь чиклӱд, кӱдл-мшиг хурдар ӱбдӱн йовулх кергтӱ.

Эн тӱриг кӱцӱнгуь сӱӱчӱр кедж болхнь алдг уга. Кехднь юн кергтӱ болна, тер хамгинь цугъар бӱанӱ. Зуг ӱнӱнӱ кӱц-лтнь хулд-гуулганӱ кӱдлӱч-нрин шамдсн кинмгӱ седкл, шунсн шулуи кӱдлмш хойрас бӱрдхмн.

Хулд-гуулганӱ кӱдлмшиг ӱндснднь кӱргдж ясрулх тӱр—ӱндр ӱдрин эрки тӱр!